

kmetijstvu resničnih in boljših delavcev, nego pa s skrajšanjem učne dobe.

9. Ljudstvo naj se ne hujska zoper šole stem, da se mu vedno govori v velikih stroških, ki jih provzročajo šolstvo. S takim zabavljanjem ljudstvu ni nič pomagano. Država naj prevzame stroške za šole ter naj skrbi ogromne izdatke za militarizem! Če se to izvede, bo narodu resnično pomagano.

10. V obrambo in prospah šole učiteljstva in naroda si uredimo izvenšolsko delo po sistematičnem programu in trdni organizaciji. V ta namen naj vsako učiteljsko društvo izvoli agilen odsek za izvenšolsko delovanje učiteljevo. Ta odsek se lahko deli še v pododseke. Vsi taki odseki naj se združijo v okrilju naše „Zaveze“ v močno falango.

11. Učiteljstvo odločno zahteva, da se vendar enkrat uveljavi § 55. državnega šolskega zakona. Učiteljstvo je sito obljub in praznih lepih besed ter se ne da odpraviti z drobtinami kot je zadnjič dovoljena draginjska doklada, marveč ono hoče, da se mu gmotni položaj korenito izboljša. — Dokler se to ne zgodi, ne bomo mirovali ter bomo uporabljali vsa dopustna sredstva, da si izvojujemo, kar nam gre po božji in človeški pravici.

12. V sedanjem volilnem boju bo podpiralo učiteljstvo povsod neodvisne kmetiške kandidate proti kandidatom Koroščeve „kmetске zveze“, ker je ta razvila program, ki je šoli kvarljiv in ker ta zveza in nje glasilo „Slov. Gospodar“ postopata skrajno sovražno zoper šole in učiteljstvo. — Sramota je, da kandidati lažikmetске zveze, ki so akademično izobraženi, zgolj zaradi strankarskih in osebnih ozirov ne cenijo pomena šolstva ter kulturnega dela učiteljstva. To pa storijo neodvisni kandidati, kar je dokaz, da so ti bolj razsodni in razumni, zbog tega za poslance sposobnejši nego pa dr. Korošec in njegovi tovariši.

Tako je dobilo klerikalno nasilstvo krepak odgovor. Še krepkejši odgovor dobi 14. maja. — Na delo torej! V delu je spas, pa tudi napredek!

✦ ————— ✦

Ne zabite „Učiteljskega konvikta“!

✦ ————— ✦

Moji napori, uspehi in neuspehi.

Spisal Ivan Lapajna.
(Dalje.)

V Ljutomeru je bilo slovensko ljudstvo v narodnem oziru najprvo zbudeno. K temu so pripomogli duhovniki, ki so se bili izsolali nekoliko na Hrvaškem, kjer se je bila inteligenca še poprej narodno zavedla kakor na Slovenskem. Med posvetnimi narodnjaki so se pa v Ljutomeru in v okolici oglašali Stanko Vraz, zdravnik dr. Prelog, advokat dr. Ploj, njegova koncipijenta dr. Zarnik in J. Kukovec in drugi. Da se je ljutomerskemu kmetu slovenska knjiga že zgodaj prikupila, zato ima neizmerne zasluge župnik (pri Mali nedelji) Krempel. Ta je bil za svoje štajarske slovenske rojake pred kakimi 70 ali 80 leti spisal zgodovino štajarske dežele v slovenskem in slovanskem duhu in v taki književni slovenščini, v kateri se je jako oziral na ljutomersko narečje, na panonski slovenski jezik, ki se govori ob Muri, na Prekmurskem in v Medjimurji. Ta jezik se precej razlikuje od noriškega narečja, osobito od gorenjščine, katero je Bleiweis uvedel v slovensko knjigo. Ker je pa Krempel v svojih „Dogodivščinah“ rabil tudi ondotni domači dialekt, se je bila njegova knjiga neizmerno prikupila slovenskim kmetom ob Muri, Dravi

Krški - mokronoški - kostanjeviški - trebanjski volilni okraj.

Kmetje volilci krškega okraja priporočajo za državnega poslanca v krškem, mokronoškem, kostanjeviškem in trebanjskem volilnem okraju gospoda Frančiška Gombača, dež. komisarja za vinstvo in sadjarstvo v Ljubljani.

Kandidat deluje na Kranjskem neumorno 14. leto v prospah kmetijstva ter v prid kmetijskega stanu sploh. — Da se vinogradi v tem okraju tako hitro in pravilno obnovili, da se je cena našemu vinu tako povzdignila in da je naše vino zadobilo povsod tako dobro ime, je največ zasluga g. Gombača.

V zahvalo za njegovo dosedanje delovanje v prospah kmetijstva ter iz prepričanja, da bo tudi v bodoče z isto vnemo in celo še uspešnejše deloval v prid kmetijskega stanu, ako bi mu bila prilika dana nastopiti v državnem zboru, ga je proglasilo na vinskem sejmu v Krškem dne 5. t. m. iz lastnega prepričanja več kot 300 kmetov za svojega neodvisnega kandidata.

Nihče bi ne mogel kmetijskega stanu bolje zastopati na merodajnem mestu kot ravno Gombač, ki je že sam strokovnjak v kmetijstvu, ki se že od mladih nog s kmetijstvom bavi, ki kot potovalni kmetijski učitelj dobro pozna vso našo deželo in njene potrebe in ki je tudi sam posestnik v krškem okraju.

On je neodvisen, znano nestranski in napram vsem slojem enak, zato ga kot takšnega vsi spoštujejo.

Ni skoro vasi na Dolenjskem, kjer bi ne bil Gombač že poučeval kmetijstva; a razen tega je on povsod dobro znan po svojih mnogoštevilnih strokovnih spisih v „Kmetovalcu“, „Narodnem Gospodarju“ in drugih strokovnih listih, po izdaji poučnih knjig „Novo vinogradništvo“, „Umno kletarstvo“, „Gospodarski nauki“ itd.

Zato tega kandidata prav toplo priporočamo in kličemo: Vsi volilci imenovanega volilnega okraja naj zapišejo na glasovnico ime: Frančišek Gombač.

Podržavljanje šolstva.

V dobi, ko se tudi pri nas večkrat čujejo glasovi in zahteve po podržavljenju šolstva, ne bo odveč opozoriti na bro-

in v Slovenskih goricah in čitali so jo neizmerno radi. Porabil sem jo bil tudi jaz v šoli, kolikor je dopuščal skromni čas, ki je bil odločen domoznanskemu pouku, zgodovini in zemljepisju. V letih 1870—1878, ko sem služboval v Ljutomeru, so bili pa že redki eksemplari te knjige, ki je pri knjigarjih ni bilo več dobiti.

Ker sem bil za meščanske šole izprašan iz jezikovno-zgodovinske skupine, sem se v prostem času najrajši bavil z domoznanstvom in s spisovanjem tvarine zgodovinske vsebine. Za šole, za rabo učiteljem in učencem sem poslovenil kratko Netoličkovo zgodovino in Kronesove „Pripovedi in zgodovine Štajerske“, brošurico, ki je bila potrjena za rabo v ljudskih šolah tudi od ministrstva. — Za zemljepisni opis slovenskih dežel je skrbela pred 40 in več leti „Slovenska Matica“, ki je izdala poslovenjeni Erbenovi: „Vojvodstvo Kranjsko“ in „Vojvodstvo Koroško“ ter dr. Gršakov „Slovenski Štajer“. Slovenci so pa potrebovali tudi zgodovine svojih pokrajin. Zato sem se lotil v letih 1879—1882, ko sem bil že na Kranjskem, spisovanja „Politične in kulturne zgodovine štajerskih Slovencev“, knjige, ki je bilo moje največje delo. Stala me je veliko truda in kakih 2000 K. Štajerski Slovenci so me pa

šuro, ki jo je v tej zadevi izdal rektor H. Wigge (Staats- oder Gemeindeschulen? Berlin, Gerdes & Hödel 60 pf.) Wigge po pravici opozarja na to, da bo nastajajoče velikansko tekmovanje posebno med Nemčijo, Anglijo, Rusijo, Japonskim in Združenimi državami severoameriškimi predvsem tekmovanje duha, tekmovanje večje narodno gospodarske inteligence, v katerem bo čisto naravno najboljšo orožje — šola. Čimbolj torej narodnogospodarsko napadajo eden drugega, tembolj stopa šolstvo v ospredje državnih koristi.

Ta pomen šole je pred vsemi spoznala Anglija: dočim Prusko s svojimi najnovejšimi zakoni naravnost veže šolo na cerkev ter ustvarja konfesionalno šolstvo, si prizadeva Anglija z vsemi silami, da bi nasprotno šolo oprostila iz področja cerkve ter jo postavila v službo svoje svetovne politike. Anglija je prva razumela, da leži na poti svetovne politike kulturnih držav čisto posvetna šola, ki prepušča vso skrb za versko kulturo popolnoma cerkvi, ki se pa za to stavi z vso močjo v službo narodnogospodarske zdatnosti ljudstva. „Čisto posvetna šola, to je šola bodočnosti, morda že bližnje bodočnosti.“

Wigge se tu ne boji izraziti svojega prepričanja, da bo v bodočnosti edino le državi pritikal skrb za vnanjo uredbo šole, za zidanje poslopij, preskrbovanje učnih pripomočkov in plače učiteljstva, kakor hitro prodere in zavlada baš oni narodnogospodarski namen šole. Danes pa — v prehodni dobi — ni še ta zahteva ne politiška ne akutna: danes je treba še to skrb poveriti občinam, ki so nekake države v državah in kar mora biti nekaka priprava, dokler bo mogla država sama prevzeti izvrševanje te naloge.

Proti temu dokazuje Wigge s posebnim poudarkom in prepričevalnimi razlogi, da se nikakor ne smemo potegovati za podržavljenje notranjega šolskega življenja, torej da ne smemo zahtevati enotnega razvoja vsega šolstva, predvsem kar se tiče učnega načrta. Očitno proglašča, kaj bi se poročilo iz takega podržavljenja: veliki šolski referati in majhna dejanja, mnogo pisanja in krika, malo razuma in mišljenja, ali mnogo formalnosti, malo življenja, ali na kratko, kakor je rekel minister Miquel: „kitajstvo“ (Chinesentum), t. j. otrplost, smrt. Šola bi postala poprišče strankarskih politiških bojev, in okolnost, da bi bil ves njen razvoj zvezan z eno samo vsemogočno

z naročevanjem pridno podpirali, tako da pri založbi menda ni bilo škode, dobička pa nisem iskal. Imel sem pa veselje, ko so mi dijaki, mladi učitelji in drugi pripovedovali, da so knjigo z veseljem prebirali in z uspehom rabili v šoli; zakaj na Štajerskem se na gimnazijah uči tudi povest in domoznanstvo štajerske dežele. Domač pregovor veli: Čez sedem let vse prav pride. Ta pregovor se je pri meni uresničil glede izkoriščanja izpričevala, ki sem si ga pridobil l. 1871. (prvi na Kranjskem) za meščanske šole; zakaj ravno čez sedem let (1878) mi je bilo podeljeno mesto učitelja in ravnatelja na meščanski šoli v Krškem, ki je bila 29 let edina te vrste na Kranjskem. Ako se ne bi bila ta šola ustanovila, jaz ne bi bil nikdar na kakšni meščanski šoli služboval. Na Štajerskem je bilo sicer že takrat precej teh učilnic, toda jaz sem bil preveč razglašen (saj sem se največ sam glasil) kot Slovenec, da bi me bil imenoval štajerski deželni odbor, ki že takrat ni bil Slovencem naklonjen. Zaraditega sem pa bil hvaležen rajnkemu Martinu Hočevanju, da je sezidal šolsko poslopje za meščansko šolo v Krškem. Od njega nisem bil sicer nič odvisen, saj sem bil celo za Krško imenovan zoper njegovo voljo. On ni bil niti predsednik niti ud krajnega ali okrajnega šolskega sveta. Ali bil je dobra duša, predobra, sicer

ministrsko osebo, bi morala dosledno vesti k temu, da se vse šolstvo zmehanizira in zbirokratizira.

„Notranje življenje šole ne sme biti vezano na dolgi, papirnati vod centralne uprave, pač pa potrebuje prostega gibanja, prostega razvoja.“ Zato predlaga Wigge, da bi se to notranje življenje ne urejevalo po uradnih ukazih, da bi ga marveč vodili in upravljali solski sveti, v katerih bi imeli odločilno besedo voljeni zastopniki učiteljskega stanu.

Ideal Wiggejev je torej jasen: sprijaznil bi se v bodočnosti s tem, da bi šola bila državna po vnanji, gmotni strani, hoče pa, da bi v tem okviru ostala neodvisna in svobodna ter da bi se sama upravljala.

Ako se zdi morda komu ta predlog presenetljiv in čuden, treba pokazati samo na tako bližnjo nam analogijo sodništva: Država vendar plačuje tudi sodne organe, a v svoji delavnosti so ti, ali bi vsaj po zakonu morali biti od države neodvisni, v resnici avtonomni. Posebno se pa nikakor ne da dvomiti o tem, da je opravičena zahteva, da bi imelo učiteljstvo večji vpliv na notranji ustroj šole nego do sedaj, saj je vendar edino le ono poklicano, da bi presojalo s svoje izkušnje potrebe in zahteve svoje stroke.

Na Francoskem so se začetki in poiskusi take šolske avtonomije že zdavnaj prav dobro sponesli.

Ker se prinas rabi izraz „svobodna šola“ samo kot strahilo, s katerim se naivnim ljudem, ki nimajo o tej stvari najmanjšega pojma, brez vse potrebe naganja strah ter se jim moti politiške pojme, bo marsikomu ta referat o Wiggejevi brošuri dobro došel. Kdor se za stvar v resnici zanima, dobi v knjižnici sami natančnejšega poučenja. Kd.

S Tolminskega.

V odgovor na nesramne napade dr. Ant. Gregorčiča na učiteljski stan na shodu pri Sv. Luciji, kakor tudi na podle žalitve učiteljstva od strani klerikalnih listov naj dela učiteljstvo z vsemi silami za izvolitev naprednih kandidatov. Posebno pa poskrbimo, da pade Gregorčič, ki je v zvezi z Lahij, nasprotnik učiteljstva in sploh vsakega napredka med Slovenci.

Več učiteljev.

ne bi bil kot rojen Slovenec verjel nemškutarskim uradnikom, da so le nemške šole edini izvrš blaginje za Slovence. O njegovem dobrem sreču sem imel večkrat priliko prepričati se. Ko je bil zadnje pozno jesen pred svojo smrtjo, ki je prihodnjo pomlad nastopila, že močno bolan, me je prišel obiskat v ta namen, da mi je povedal, kako je skrbel (ko je namreč delal oporoko), za meščanske učence, za katere je ustanovil 12 študentskih po 100 gl. Zaraditega sem z meščansko šolo in z mestom krškimi vred žaloval, ko je bil 17. aprila 1886 preminul ta blagi mož.

Po prej navedenem hrepenenju in po postranskih zaslužkih bi se dalo sklepati, da sem bil precej sebičen. Kdor je pa opazoval natančno moje osebno gospodarstvo, mi bo moral potrditi za preteklost in sedajnost, da sem skrbel edino le za ravnotežje v svojem in svoje familije gospodarstvu, t. j. ogibal sem se, da nisem zabredel v dolgove, o katerih sta mi tast in tašča pripovedovala, rekši: „Dolg pravi, naredi me, delal se bom pa sam.“ Da bi bil prišel do aktivnega imetja, to pa ni bilo mogoče. Rodovina me je že nekoliko stala, a veliko je šlo za knjige, časopise, neizmerno veliko v tiskarne, na pošto. — Neprimerno veliko so stale narodne veselice, zbori, poto-